

Redactioneel

"Gedrukt" is wellicht een eufemistische aanduiding voor de stemming die het zesde *Symposium Deutschdidaktik* (Giessen, februari 1986) beheerste. Voor de relatieve buitenstaander werd al gauw duidelijk, wat er aan de hand was: een paar deelnemers/vakdidactici liepen letterlijk met hun ontslagbrief op zak; anderen zagen zo'n brief in de niet al te verre toekomst aankomen. En natuurlijk bleek daardoor het belangrijkste gespreksonderwerp -nogal eens in een context van welbewuste maar machteloze woede besproken-: hoe is dat nu allemaal zo gekomen? Immers, nog geen 20 jaar geleden leek de toekomst van de vakdidactiek Duits zo rooskleurig.

Een voor de hand liggende -en dus tegelijkertijd aantrekkelijke, maar ook gevaarlijke- analyse werd in verschillende formuleringen gepresenteerd. Tegen de achtergrond van een maatschappelijk, sociaal-economisch bepaalde "back to basics"-beweging vraagt de "overheid" zich (terecht of niet) af: waarom heb ik al die dure, universitaire vakdidactici Duits eigenlijk aangesteld? Leerlingen kunnen nog steeds niet spellen, ontleden lukt ook niet en wat een fabel is, weten ze niet; laat staan dat ze iets over de Beowulf kunnen zeggen.

Onder de titel *Deutschdidaktik und ihr problematisch gewordener Praxisbezug* sneed Hubert Ivo, de nestor van de Duitse vakdidactiek, -zij het op een heel wat abstracter en weldoordachter niveau- hetzelfde probleem aan. Zijn genuanceerde en heldere analyse kan hier moeilijk samengevat worden. Een centrale gedachte uit zijn betoog is echter -zelfs los van zijn context- het citeren waard, ook met betrekking tot de Nederlandse situatie die er immers evenmin erg bemoedigend uitziet. Het gaat daarbij om de, ook onder vakdidactici zelf, vaak slecht begrepen plaats van het vakdidactisch onderzoek (althans volgens Ivo). "Zugespitzt formuliert: Fachdidaktik als wissenschaftliche Disziplin übt die fachdidaktische Tätigkeit (das "übersetzen" von Ansprüchen an den kulturellen Teilbereich Erziehung und Bildung in eine "pädagogische Sprache") nicht selbst aus, sondern

beschreibt und erklärt diese Tätigkeit, indem sie sie thematisiert. Also: indem sie Strukturen reproblematisiert und damit latente Funktionen "aufklärt"; Wissen bereitstelt, dat eine Neuorientierung der fachdidaktischen Tätigkeit unter veränderten Anspruchsbedingungen erleichtert oder vielleicht erst ermöglicht." Om geen misverstand op te roepen: wetenschappelijk vakdidactisch onderzoek valt in geen dele volledig samen met vakdidactiek; evenmin verdient dat onderzoek een bijzondere plaats. Wel moet duidelijk zijn dat vakdidactisch onderzoek allereerst wetenschap is (met alle voor- en nadelen van dien) en geen "fachdidaktische Tätigkeit".

Analyses zijn mooi, maar de "werkelijkheid" blijkt er zich gelukkig steeds opnieuw weer aan te onttrekken; daarvan vormt deze aflevering van *Spiegel* ook weer een bewijs. Zonder twijfel zullen Van Pinxteren, Sturm en Swennen zich grotendeels kunnen vinden in Ivo's definitie van vakdidactisch onderzoek, al zullen ze hun kanttekeningen hebben bij zijn "erklären". Hun onderzoek naar de praktijk van letterkunde-onderwijs op de VHBO is vooral beschrijvend van aard. Vandaar dat ze de lezer heel wat "te weten" kunnen aanbieden over dat letterkunde-onderwijs. Overigens gaat hun bijdrage vooral over de vraag hoe je kunt leren onderzoeken en wat je daarvan kunt leren - ook voor de praktijk. Theo Rensman vervolgt zijn interim-verslag over *Omgaan met teksten in de les Nederlands*: hij presenteert nu de bevindingen zoals die gedestilleerd kunnen worden uit de concrete data van zijn onderzoek. Ondanks zijn forse relativering -dat er eigenlijk in het geheel niets nieuws onder de zon is- liegt zijn kennelijk belangrijkste conclusie -dat de zozeer gewenste vernieuwing van het vak een voor de docent bijna heroïsche taak is- er niet om. Rensman definieert zichzelf als onderzoeker/begeleider die zich in de coulissen kan terugtrekken, maar op afroep beschikbaar blijft. Voor hem is ook de docent degene die de "fachdidaktische Tätigkeit ausübt"; niet de onderzoeker, die blijft deskundige van buiten.

In zijn heldere en zeer lezenswaardige bespreking van het verslag van een (vakdidactisch) onderzoek naar *Reflectie in het onderwijs* maakt Amos van Gelderen een scherp en streng onderscheid tussen, wat hij noemt, actie-onderzoek en empirisch-analytisch onderzoek. Als belangrijkste doel van het eerste soort formuleert Van Gelderen: het vinden van de beste manier om een bepaalde gewenste stand van zaken in de praktijk te verwezenlijken. De empirisch-analytische onderzoeker leidt uit zo scherp mogelijk geformuleerde theorieën interventies af en toetst, gebonden aan strenge restricties voor zijn handelen, aan het effect daarvan zijn theorie. Van twee walletjes eten is er voor Van Gelderen niet bij: dat leidt maar tot methodologische naïviteit en gebrek aan systematiek in het onderzoek.

Ondanks zijn gestrengheid kan Van Gelderen overigens de nodige waardering opbrengen voor de pioniersarbeid, die ook naar zijn oordeel door de onderzoekers is verricht.

Kees Sluis bespreekt het vijfde moedertaal didactiekboek uit het Nederlandse taalgebied dat hij, sinds hij (vanaf 1976) op een lerarenopleiding werkt, in handen kreeg. De waarschuwing van Griffioen tegen meer van hetzelfde indachtig, probeert Sluis een antwoord te vinden op de vraag of de publikatie van *Van Peer & Tielemans* dat biedt. Na een uitvoerige en zorgvuldige beschrijving en analyse concludeert Sluis dat dat niet het geval is. Hij schrijft dat toe aan de (theoretisch onderbouwde) introductie van het principe van "afstand" en de relatie die gelegd wordt met het aan Moffet ontleende begrip "abstractie". Als lerarenopleider bekent Sluis moeite te hebben met deze moedertaal didactiek: hij verwacht dat die zulke hoge eisen stelt aan de beginnende leerkracht, dat die zich na lezing ontmoedigd en machteloos zal voelen.

Een boek dat zich afficheert als voor het eerst in ons land het fenomeen jeugdliteratuur vanuit verschillende invalshoeken op een wetenschappelijke wijze benaderend, verdient (alsnog) een bespreking in *Spiegel*. Josien Anker waagt zich daaraan en concludeert dat de inhoud ervan vaak de toets van wetenschappelijkheid niet kan doorstaan. Als neerslag van een literatuurstudie kan *Het verschijnsel jeugdliteratuur* misschien informatief zijn, interessant is het niet geworden.

Truus van den Heuvel benoemt het verschijnen van het boek *Lesideeën* als een innovatiebevorderende gebeurtenis. Ze waardeert het dat de samenstellers hun tijd en energie gestoken hebben in deze verzameling van concreet materiaal waarmee de leraar als het ware de volgende dag kan werken. Naar haar oordeel zal er echter meer moeten gebeuren, wil innovatie van het onderwijs tot stand komen; dat meerdere kan volgens haar in nascholing geboden worden, waarbij *Lesideeën* een goede ingang biedt achterliggende aannames en ingeslepen aanpakken aan de orde te stellen.

In de rubriek Kritiek, Commentaar en Beschouwing vraagt Liesbeth Hooijberg zich tenslotte af, wat een programmatische afstemming van de lerarenopleiding op het mbo-veld voor het vak Nederlands kan inhouden.

De vraag naar de praktijkrelevantie van de moedertaal didactiek zal ook in Nederland de gemoederen nog lang kunnen bezighouden; dat is althans te hopen. *Spiegel* probeert ruimte te bieden voor het voeren van die discussie. In dit nummer kunnen daartoe heel wat aanzetten gevonden worden (meent de Redactie). En nog wel "gedrukt".

Warnsveld, mei 1986

